

MODERNLEŐEME ÇABALARINDA DİKKATE ALINMASI GEREKEN EĞİTİM'E İLİŞKİN TEMEL HUSUSLAR

Prof. Dr. Nermin ERDENTUĞ

Sosyal Antropoloji (Etnoloji) Profesörü

Devlet Planlama'nın III. ncü devre çalışmalarında, üzerinde durduğu ağırlık noktalarından biri, Türk köylüsünün bugünkü düzeye kalması nedenleri arasında bulunan ve köye yönelen hizmetlerde baŐarıyı engelleyen temel sorunlar üzerinde durmak ve bunlara zm yolları getirmek isteği olmuŐtur. Diğer deyimle, plancılarımızdan Sayın Necati Mutlu'nun da ifade ettiği üzere, köyde faaliyet biçimini tanımlayan programlarla ilgili olarak, bir çok yönlerden (idari örgütsel, plan ve program hazırlama v.s.) alınacak tedbirlerden eğitime ilişkin olanlarının saptanması istenmiŐtir.

Kanımcı, köye götürülen hizmetlerin (Eğitim, sağlık, tapu ve kadastro, tarım, veteriner v.s.) etkinlik ve verimlilik derecesini artırmak için alınacak tedbirler, saptanacak geliŐme veya modernleşme programı için alınacak tedbirler, geliŐme veya modernleşme programının uygulanmasında n ve ilk Őartlardan biri olarak dikkate alınmalıdır.

1953 ten bugüne kadar, tarafımdan ve yüzlerce Etnoloji (Kültürel Antropoloji) lisans öğrencilerim tarafından çeşitli Türkiye Bölgeleri köylerinde yapılmış olan köy incelemeleri, köyde kamu hizmetlilerinin getirdikleri yenilikleri topluma çoğunlukla kabul ettiremediklerini, ya da kk lde baŐarıya ulaŐabildiklerini göstermektedir. Burada hizmetlilerin köye gtrdkleri yeni hizmetlerin köyün geleneksel kültürünün deđiŐmesini hedef tuttuğunu ve binaenaleyh, baŐarı ve baŐarısızlık nedenlerini "kültür deđiŐmesi" sürecine ilişkin bir

1 Bu yazımız 1971 haziranında katılmıŐ olduğum, Devlet planlamanın düzenlediği III nc beş yıllık komisyon çalıŐmalarına (Kırsal bölge Komisyonu) kısa bir rapor halinde sunulmuŐtur.

sürecin parçası olarak görmek gereğini tanımaları ve bunu başarısızlığın nedenlerinden biri olarak dikkate almaları gerekir.

Gerçekte, Türkiye Devlet Planlama'sının ana hedefi olan "modernleşme" ve diğer bir çok gelişmekte olan ülkelerde (Afrika, Lâtin Amerika ve Asya) yapılmış olan kalkınma veya modernleşme çabaları, kültürel antropolog (Etnolog) lara göre geleneksel olan köy kültürünün güdümlü şekilde batı veya modern kültüre dönüştürme çabalarıdır. İşte sorun bu açıdan ele alındığında ve yüzlerce yapılmış kültürel antropolojik (Etnolojik) inceleme bulgularıda dikkate alındığında görülmüştür ki, dünyanın her hangi bir yerinde köye, götürülen çeşitli kamu hizmetleri, mesleki deyimimizde "Yeni kültür unsurları"nın kabulü veya reddinde dikkate alınması gereken çeşitli faktörler vardır: bunlar evel emirde kültürel (ekonomik olanlar dahil), sonra sosyal ve psikolojiktir. Söz konusu faktörler kısmen, köy kültürünü paylaşan bütün köy topluluklarına özge, yani evrensel yapıda, kısmen de üzerinde çalışılan toplumun kendi kültürünün yapısına göre özellikler göstermektedir. İşte köy sorunlarının çözümlenmesinde bilinmeyen bir nokta ve bence en başta gelenlerden biri, hizmetlilerin üzerinde çalıştıkları toplumu bu çeşit kültürel ve bölgesel faktörler açısından tanımamış olmalarıdır. Burada, her şeyden evvel, etnolog veya kültürel antropologlarca bölgesel ve hatta küçük toplumlara özge olmak üzere kültürel araştırmaların yapılması gereği açıktır. Bu gerek, ilk defa olarak, 1956 larda tarafımdan, köy monografik çalışmalarında ve ayrıca raporlarımda Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi mecmuasında işaret edilmiştir. Bugün, bu gerek yerine getirilmediği içindir ki, örneğin sağlık hizmetlerinde sosyalleşme arzu edilen ölçüde başarılı olamamıştır. Keza toplum kalkınması çabaları, boş zamanları değerlendirme, köy çocukları ve yetişkinliklerinin eğitimi, konut, tarımda yeni teknik aletlerin getirilmesi v.s. hususlarda boşuna zaman, para ve güç harcanmıştır. Konut konusunda bir örnek olarak, Mardin'in Hasankeyf köyü verilebilir. Burada köylülerin modern yapıtlara bir süre sonra ve zorlukla yerleştirilmelerinin ve halâ noksan kalmış bir yerleşme nedeninin kökeninde, "Köylüyü hayvanı ile birlikte (kültürel faktör) görememenin sonucu olarak evlere ahır eklentisinin yapılmamış olması başta gelmektedir. Ayrıca bir çok kültürel, toplumsal ve grup psikolojisine ilişkin faktörler hesaba katılmamıştır. İşte bu tür bilgisizlik nedeniledir ki, köyde hizmetliler faaliyetleri sırasında, çoğunlukla, toplum tarafından bir itiliş veya isteksizlikle karşılaşmaktadır.

1953'lerden beri, memleketimiz köylerinde saptamış olduğumuz bu noktayı dikkate alarak, Üniversitenin bir katkısı olarak, köye giden sağlık hizmetleri ve sosyal hizmet alanlarında hizmetlilerin bu açıdan eğitimine başlanmıştır².

Şöyleki, 1960 larda toplum kalkınmasında hizmeti olan sosyal hizmet uzmanlarına, 1968 de Eğitim Fakültesinde eğitimcilere 1970 de Diyarbakır Tıp Fakültesinde koruyucu ve iyileştirici sağlık alanı hizmetlilerine (Doktorlara) bu konuda eğitime başlanmıştır. Ayrıca, 1971-1972 yılı içinde Ankara Tıp Fakültesine aynı açıdan bir seri konferans verilmesi kararlaştırılmıştır.

Ancak, bu tür hizmetlilerin dışında, modernleşme çabalarına ilişkin olarak, köye hizmet götüren diğer bir grup hizmetlilerin de bu tür eğitimden geçmesi gerekir. Köye her ne çeşit hizmet götürülürse götürülsün ve hizmetler ister yukarıdan aşağıya, ister aşağıdan yukarıya doğrultuda ve ister şu yoldan, ister bu yoldan götürülsün, köy toplumlarında hizmet göreceklelerin, toplumdan gelecek itici kuvvetleri ve yardımcı olarak kullanılacak kuvvetleri bilmeleri gerekir. Bu halde söz konusu hizmetliler, üzerinde çalıştıkları topluma özge bölgesel kültür özellikleri yanısıra yeni kültür unsurlarının kabulü ve reddindeki faktörleri de tanımalıdırlar. *Kısacası hizmetlilerin toplum-kültür ilişkisi açısından eğitilmiş olması gerekir.* Böylelikle, böyle bir eğitimden geçmiş personel (her seviyede sağlık hizmetlisi, tarımcı ve diğer teknik personel, toplum kalkınması uzmanı, din adamı, öğretmen V.s.) bilecektir ki, memleket köylerimizden bazı toplumlar değişmeye istekli, müsait, açık ve diğer bazı toplumlar isteksizdirler; Veyahutta istekli oldukları halde, yeniliğin yerleşmesinde başarısızdırlar. *Ancak, teknik bilgilerinin yanı sıra bu konuda eğitilecek bu personel, başarısızlığın nedenlerini teşhis ederken, aynı zamanda yeniliği kabul ettirme çabasına da girişmeyi "değişme"nin gereği olduğunu bilmelidirler.* Çünkü bu birbirini tamamlayacak faaliyet, değişme sürecinin birbirine ilişkin kısımlarıdır ve birlikte dikkate alınmaları gerekir.

Plancı arkadaşlarımla gerçekten hayranlıkla gözlediğim plan, memleket ve köy kültürü düzeyindeki tecrübeleri ve çalışmalarını içtenlikle tebriğe değer. Ancak, plancıların hizmete girmesini istedikleri personelin bu yönde eğitilmeleri zorunluğunu dikkate almaları gereği de açıktır. İşte bu denemle, 1971 Haziran ve Temmuz aylarında Devlet Planlamanın düzenlediği III. ncü beş yıllık komisyon ça-

² Prof. Dr. Nermin Erdentuğ tarafından.

lışmalarından, “kırsal bölge ve mahalli idareler komisyonu”na yaptığım teklif şu olmuřtur³. Hizmetlerin başarısızlığında diğer bir engel, ... “Toplum-kültür ilişkisi hakkında bilgisizlik”tir ve bu ancak eğitim ile bertaraf edilecektir. Bu çeşit eğitim de, Etnoloji veya Kültür Antropoloji alanında yetişmiş toplum-kültür ilişkisi uzmanları tarafından sağlanabilecektir.

Söz konusu açıdan eğitim uzun vadeli olarak, Üniversite, orta dereceli ve özellikle meslek okulları (Öğretmen, tarım, veteriner, sağlık teknisiyenleri okullar, ilâhiyat enstitüleri v.s.) düzeyinde kültürel Antropoloji⁴ (Sosyal Antropoloji) dersi içinde yapılmalıdır. Öte yandan, aynı eğitim, süratle sonuca varmak amacı ile, kırsal bölge hizmetlerini düzenleyen ve yapan, hizmet iği personeline de, açılacak özel ve asgari 26-30 saatlik kurslarla sağlanmalıdır.

3 Aynı teklif N. Erdentuğ tarafından Devlet planlamanın yukarıda adı geğen komisyonundan başka, sağlık, eğitim ve teknik eğitim komisyonlarına yapılmıştır.

4 Diğer adı Etnoloji”dir.